

Planering av tätortsnära rekreativsskogar
hos kommuner i Västerbottens län

*The planning of Urban recreational forests of
municipalities in Västerbotten county*

Foto: Mikael Lindmark

Tomas Axelson & Joakim Jansson

Sveriges Lantbruksuniversitet Program: Jägmästarprogrammet
Institutionen för skogens ekologi och skötsel
Kandidatarbete i skogsvetenskap, 15 hp, Kurs: EX0592 Nivå: G2E
Handledare: Anders Lindhagen, SLU, Inst för skogens produkter
Examinator: Tommy Mörling, SLU, Inst för skogens ekologi och skötsel
Umeå 2013

Kandidatarbeten i Skogsvetenskap

Fakulteten för skogsvetenskap

Enhet/Unit	Institutionen för skogens ekologi och skötsel Department of Forest Ecology and Management
Författare/Author	Tomas Axelson & Joakim Jansson
Titel, Sv	Planering av tätortsnära rekreationsskogar hos kommuner i Västerbottens län
Titel, Eng	The Planning of urban recreational forests in municipalities of Västerbotten county
Nyckelord/ Keywords	<i>Skog; Rekreation; Tätortsnära; Kommun; Västerbottens län / Forest; Recreation; Urban, Municipality,</i>
Handledare/Supervisor	<i>Anders Lindhagen, SLU, Inst för skogens produkter</i>
Examinator/Examiner	Tommy Mörling Institutionen för skogens ekologi och skötsel/
Kurstitel/Course	Kandidatarbete i skogsvetenskap
Kurskod	EX0592
Program	Jägmästarprogrammet
Omfattning på arbetet	15 hp
Nivå och fördjupning på arbetet	G2E
Utgivningsort	Umeå
Utgivningsår	2013

FÖRORD

Författarnas intresse i de frågor som rör tätortsnära skogsbruk väcktes under våren 2012 främst till följd av den artikelserien som Maciej Zaremba skrev i Dagens Nyheter, vilken ledde till en debatt inom Skogssverige som berörde det tätortsnära skogsbrukets problem, skyldigheter och möjligheter. Dessa artiklar sammanföll med att vi under vår utbildning besökte nationalparken Söderåsen och naturreservatet Skrylle (bägge i Skåne) vilket fick upp våra ögon för ämnet rekreationsskog.

Vi önskar tacka vår handledare Anders Lindhagen för det omistliga stöd han gett oss under arbetets gång. Vi vill även tacka de kommuner och personer som tagit sig tiden att intervjuas.

Tomas Axelson & Joakim Jansson, Umeå 2013.

Sammanfattning

Det svenska landskapet har under det senaste århundradet förändrats. Detta har lett till att det finns en efterfrågan efter naturupplevelser och rekreationsområden. Sedan den första nationalparken bildades i Sverige, har skyddandet av värdefull natur varit ett uppdrag som utförts av staten. Alltsedan dess har kommunerna fått mer ansvar för natur- och kulturvård.

Tidigare studier visar på att det behövs mer kunskap om den samhällsekonomiska potentialen som den tätortsnära skogen har för kommunerna. Naturvårdsverket och Naturskyddsföreningen rapporterade 2010 att det varierar hur kommunerna tar ansvar för att det ska finnas tätortsnära skog.

I detta kandidatarbete har en studie utförts som försöker ta reda på hur kommuner i Västerbottens län hanterar den tätortsnära skogen i översiktlig planering och hur den praktiska skötseln genomförs. Genom intervjuer med ansvariga på Umeå kommun och kranskommuner samt analys av policydokument fann vi att kommunerna är medvetna om sitt ansvar att tillhandahålla tätortsnära skog och att det varierar i vilken utsträckning de tar detta ansvar.

Summary

The Swedish landscape has experienced a transformation the past century. This in turn has led to a public demand for recreational sites and nature experiences. Since the first national park was established in Sweden, the responsibility for protecting land rich in biological values has been a responsibility that has been appointed to the Swedish government. Since then the municipality's responsibility for such affairs has increased.

Previous studies show that there is a need for more knowledge about the socio-economic potential that the urban forests have for the Swedish counties. The Swedish Environmental Protection Agency and the Swedish Society for Nature Conservation both reported in 2010 that the amount of effort that the Swedish municipalities put in to ensure that urban forests exists within its own municipality varied.

In this bachelors thesis we have made a study that aims to show how municipalities in Västerbottens County manage their urban forests in the long run and how the everyday managing is implemented. By conducting interviews with the people responsible and hired at Umeå municipality and surrounding municipalities together with studies of the municipalities land-use plans, we found that the municipalities know of their responsibility of providing urban forests and that there is a variation to what extent they do so.

1. INLEDNING

1.1 Vad är tätortsnära skog och hur har tätortsnära friluftsliv vuxit fram?

Det svenska landskapet har under det senaste århundradet kraftigt förändrats. De tekniska landvinningarna inom jordbruket har medfört att det går att bedriva ett intensivt åkerbruk vilket har haft som följd i sin tur att tamboskapen har försvunnit från hagmarkerna och med dem användandet av dessa marker. Dessa hagmarker blev då tillgängliga för skogsproduktion och det som hände i förlängningen var att landskapet kom att bli präglad av endast två ägoslag, åker och produktionsskog (Lindhagen och Ahlström, 2005). Landskapsomvandlingen och förändringen av landskapets infrastruktur genom inflyttning till städerna och industrialiseringen kallas av Lindhagen och Ahlström *Urbaniseringsprocessen* (2005). Denna process ledde till att fritid uppstod då befolkningen gick från självhushåll till lönearbete vilket i sin tur gjorde att det skapades en efterfrågan efter naturupplevelser och rekreationsområden som är anpassade för just det syftet och som kan användas för friluftsliv.

I de nordiska länderna har städerna oftast byggts in i omgivande naturmarker. Detta innebär att majoriteten av de gröna områdena i städerna skapas genom att man bevarar skog som redan finns istället för att anlägga helt nya (Sipilä och Tyrväinen, 2005). En tätortsnära skog är en skog som ligger i eller nära en tätort (Tyrväinen et al., 2003). Värdena och fördelarna av en sådan skog är många, däribland rekreation, utbildning, klimat, välfärdsfrågor och tätortsnära biodiversitet (Ode och Fry, 2002). Den tätortsnära skogen används till vitt skilda saker som promenader, lek för barn, bärplockning, och mycket annat. Den brukas även för virkesproduktion (Nilsson och Cory, 2009). Avståndet till den tätortsnära skogen är viktigt och ska gärna vara inom promenadavstånd från bostaden för att den ska bli välbesökt (Rydberg och Aronsson, 2004). I de flesta fall beskådar människorna endast skogen på avstånd. Därmed är även den visuella aspekten en viktig del i hur man sköter dessa områden (Ode och Fry, 2002). Av Sveriges invånare bor cirka 84 procent i någon av de 2000 tätorter som finns i Sverige (Rydberg och Aronsson, 2004). En tätort definieras av Wadman (2009) som att ”minst 200 personer ska bo på orten och att det högst skall vara 200 meters avstånd mellan husen”. Den tätortsnära skogen är många människors huvudsakliga kontakt med skog (Nilsson och Cory, 2009).

Många länder i nordvästra Europa har liten andel skogsmark, till exempel Belgien, Danmark, Irland, Nederländerna och Storbritannien. Samtliga av dessa länder har påbörjat en återbeskogning där tätortsnära skog har högsta prioritet (Nielsen et al., 2013). Vissa större städer i Europa med en särskild relation till sin tätortsnära skog har skapat strategiska dokument och policys för sina skogar (Konijnendijk, 2003).

1.2 Hur sköts tätortnära skog?

Tätortsnära skogsbruk definierades av den kanadensiske professorn Erik Jorgensen (1986) som i Rydberg och Aronssons (2004, S. 10) översättning lyder ”ett skogsbruksätt som har som mål att sköta träd och skog så att det urbana samhällets fysiska, sociala, och ekonomiska välbefinnande främjas.” I Europa inspirerades forskare av hur de tätortsnära skogarna börjat skötas i Nordamerika och fick i början främst uppmärksamhet på de brittiska öarna och i Nederländerna (Konijnendijk, 2003).

Begreppet ”Recreation Opportunity Spectrum” är ett amerikanskt system för inventering, planering och förvaltning (Wallsten, 1985). Det formulerades av Clark och Stankey (1979) där uttrycker att de potentiella rekreativsmöjligheterna som finns bör vara varierade. Detta för att på ett tillfredställande sätt ge den variation av upplevelser som olika människor önskar. Med rekreativsmöjlighet menar Wallsten (1985, S. 27) ”en persons tillfälle att utöva speciella aktiviteter i bestämda miljöer för att få vissa upplevelser”. Emmelin (2005) lyfter fram att man med ROS-systemet har som mål att behandla praktiska förvaltningsfrågor, som att göra det lättare att bedöma och utvärdera följden av ett friluftsliv och nyttjande av andra resurser. Det grundläggande med ROS-systemet är att miljön i vilken rekreationen äger rum har lämpliga egenskaper för upplevelser och aktiviteter (Wallsten, 1985). Rekreativsmiljön definieras av Clark och Stankey (1979, S. 1) som ”kombinationen av fysiska, biologiska, sociala och skötbara tillstånd som ger ett visst värde till en plats.”

Med ROS-systemet är det inte möjligt att få ett kvalitetspektrum (ett spektrum av upplevelser där en är bättre än den förra) eftersom det inte går att hävda att en miljö eller upplevelse har kvaliteter högre än någon annan (Wallsten, 1985). ROS-systemet går att tillämpa på åtminstone fyra områden, allokera och planera rekreativsresurserna, inventering av rekreativsresurserna, uppskatta konsekvenserna av olika skötselbeslut på rekreativsmöjligheterna och att matcha de befintliga rekreativsmöjligheterna mot vad människor efterfrågar (Clark och Stankey, 1979).

En avhandling av Lena Petersson Forsberg (2012) konstaterar att det finns ett flertal tolkningsbara formuleringar i Plan- och bygglagen samt i Miljöbalken. Detta får som följd att utgången av planeringsbeslut inte är självfallna och att de som har ett intresse av att påverka beslutet och har förmågan att göra så kan få sin vilja igenom. Jonas Lundquist (2005) kom i sitt examensarbete fram till att kommunernas väsentliga ändamål med att äga skog (oavsett om skogen är tätortsnära eller inte) var virkesproduktion, följt av rekreation. Studien visar att kommunerna behöver mer kunskap om den samhällsekonomiska potential som den tätortsnära skogen har.

Naturvårdsverket rapporterade (2010) att det varierade mycket i hur kommunerna tog ansvar för att det ska finnas tätortsnära skog tillgänglig för allmänheten. Vidare fann man att det fanns naturreservat som hade ett kommunalt beslut bakom sig i lite mer än hälften av kommunerna. Man framhöll politisk vilja och resurser som två av orsakerna till denna variation. En enkätundersökning gjord av Naturskyddsföreningen (2010) visade även den att det finns stora skillnader mellan kommunerna i hur aktivt de sköter sina skogar.

1.3 Vem har ansvaret?

Sedan år 1909, då den första nationalparken bildades i Sverige, har skyddandet av värdefull natur varit ett uppdrag som utförts av staten (Nordenstam och Eckerberg, 2011). Alltsedan dess, med tyngdpunkt från slutet av 1980-talet och framåt, har kommunerna fått allt mer ansvar för natur- och kulturvård (Persson, G & Lindh, A 1997). Lagen säger att ”ett mark- eller vattenområde får av länsstyrelsen eller kommunen förklaras som naturreservat i syfte att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet.” (Miljöbalken, SFS 1998:808, 7 kap 4§). Före miljöbalkens inträde i lagboken fanns ändå möjligheten för kommunerna att genom delegationsbeslut via länsstyrelsen bilda naturreservat (Naturvårdsverket, 2010).

I betänkandet som drev miljöbalken från det som då hette Jordbruksutskottet (numera Miljö- och jordbruksutskottet) till riksdagen (Jordbruksutskottet, 1997) föreslogs att miljökonsekvensbeskrivningarna (MKB) skulle utvecklas. Om en planerad verksamhet skulle komma att orsaka betydande miljöpåverkan ska det hållas ett samråd med den breda allmänheten, myndigheter samt kommunerna. Dessa får då möjligheten att påverka MKB:n och den planerade verksamheten (Naturvårdsverket, 2010). Reglerna om skydd av områden överensstämde till stora delar med den då gällande naturvårdslagen. Vad som då infördes var den nya skyddsformen kulturreservat som kommunerna gavs rätten att besluta om i samråd med länsstyrelsen (Jordbruksutskottet, 1997, Persson, G & Lindh, A 1997). Kommunerna kan däremot inte besluta om upprättandet av nationalparker eller Natura 2000-områden (Naturvårdsverket, 2010).

Aktörerna som arbetar med skötsel och förvaltning av den tätortsnära skogen upplever en osäkerhet kring vem som bär det övergripande ansvaret. I en rapport utgiven av Skogsstyrelsen, författad av Eriksson, (2005) framkommer att tjänstemän i kommuner saknar övergripande policys som backas upp av en bred politisk majoritet. Politiker tenderar att se de gröna tätortsdelarna som en kostnad istället för en samhällsekonomiskt viktig resurs. Utvecklandet av ett heltäckande skötselprogram för den tätortsnära skogen är till stor del beroende på finansieringen. En adekvat finansiering tillåter en mer omfattande skötsel (Tate, 2007).

Bristen på överordnad styrning innebär att kommunikationen mellan de olika delansvariga blir otillräcklig och en effektiv skötsel med tydliga mål och strategier kan inte genomföras. I de fall då personalen sitter kort tid på sina respektive poster blir kommunikationen över kontorsgränserna än sämre (Eriksson, 2005). När den tätortsnära skogen har privat ägare kan det tillkomma ytterligare problem om beslut fattas över huvudet på markägaren. Det är viktigt att ha en personlig kontakt och uppriktighet över alla led (Eriksson, 2005).

I regeringens proposition ”Framtidens friluftsliv” från 2010 (Reinfeldt, F & Carlgren, A 2009) beskrivs kommunernas ansvar för den enskilde individens möjlighet till rekreation som stort. Den tätortsnära skogens sociala värden understryks och kommunerna uppmanas att prioritera dessa värden. Kommunerna uppmuntras även till att föra en aktiv dialog med ägarna till den tätortsnära skog som kommunen inte själv äger och upprättandet av naturvårdsavtal på marker med höga sociala värden betonas. Då detta är hur Sveriges regering ser på tätortsnära skogar i framtiden, är det intressant att se hur kommuner arbetar med sina tätortsnära skogar idag. Tar kommunerna redan det ansvar som regeringen önskar eller är det långt till dessa målbilder? Stämmer regeringens önskebild överens med verkligheten eller är kommunerna långt från att ta det ansvar som de åläggs i propositionen?

1.4 Syfte

Syftet med det här kandidatarbetet är att studera skillnader mellan större och mindre kommuner i hur de hanterar den tätortsnära skogen i översiktlig planering, hur den praktiska skötseln genomförs, samt undersöka hur kommunerna arbetar för att förse sina kommuninvånare med tätortsnära rekreativsmöjligheter i skog.

I arbetet ställer vi tre övergripande frågor om varje kommun:

1. Vem ansvarar för den tätortsnära naturen?

Vilken person på respektive kommun är det som ansvarar för skötseln av skogarna på samma kommun? Finns det en skillnad i kompetens mellan dessa personer?

2. Översiktlig långsiktig planering

Hur planerar respektive kommun den tätortsnära naturen på längre sikt? Hur omfattande är planeringen och skiljer det sig i hur intensiv skötseln är av den tätortsnära skogen?

3. Tillgång till rekreativsmöjligheter

Hur stor är tillgången på rekreativsmöjligheter i respektive kommun?

2. MATERIAL OCH METODER

2.1 Val av och om fallstudiens område

För att göra urvalet av kommunerna mer överskådligt delades Sveriges 260 kommuner in i kategorier efter deras strukturella egenskaper. Indelningen gjordes efter den indelning som Naturskyddsföreningen gjorde i sin rapport ”Skogen runt knuten – Hur sköts den” (2010).

Storstäder, 3 kommuner

Kommun med en folkmängd som överstiger 200 000 invånare.

Förortskommuner, 38 kommuner

Kommun där mer än 50 procent av nattbefolkningen pendlar till arbetet i någon annan kommun. Det vanligaste pendlingsmålet skall vara någon av storstäderna.

Större städer, 27 kommuner

Kommun med 50 000-200 000 invånare samt en tätortsgrad överstigande 70 procent.

Pendlingskommuner, 41 kommuner

Kommun där mer än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbetet i någon annan kommun.

Glesbygdskommuner, 39 kommuner

Kommun med mindre än 7 invånare per kvadratkilometer och mindre än 20 000 invånare

Varuproducerande kommuner, 40 kommuner

Kommun med 40 procent av nattbefolkningen mellan 16-64 år, anställda inom varutillverkning och industriell verksamhet.

Övriga större kommuner, 34 kommuner

Kommun som inte hör till någon av tidigare grupper och har mer än 25 000 invånare.

Övriga medelstora kommuner, 37 kommuner

Kommun som inte hör till någon av tidigare grupper och har 12 500-25 000 invånare.

Övriga mindre kommuner, 31 kommuner

Kommun som inte hör till någon av tidigare grupper och har mindre än 12 500 invånare.

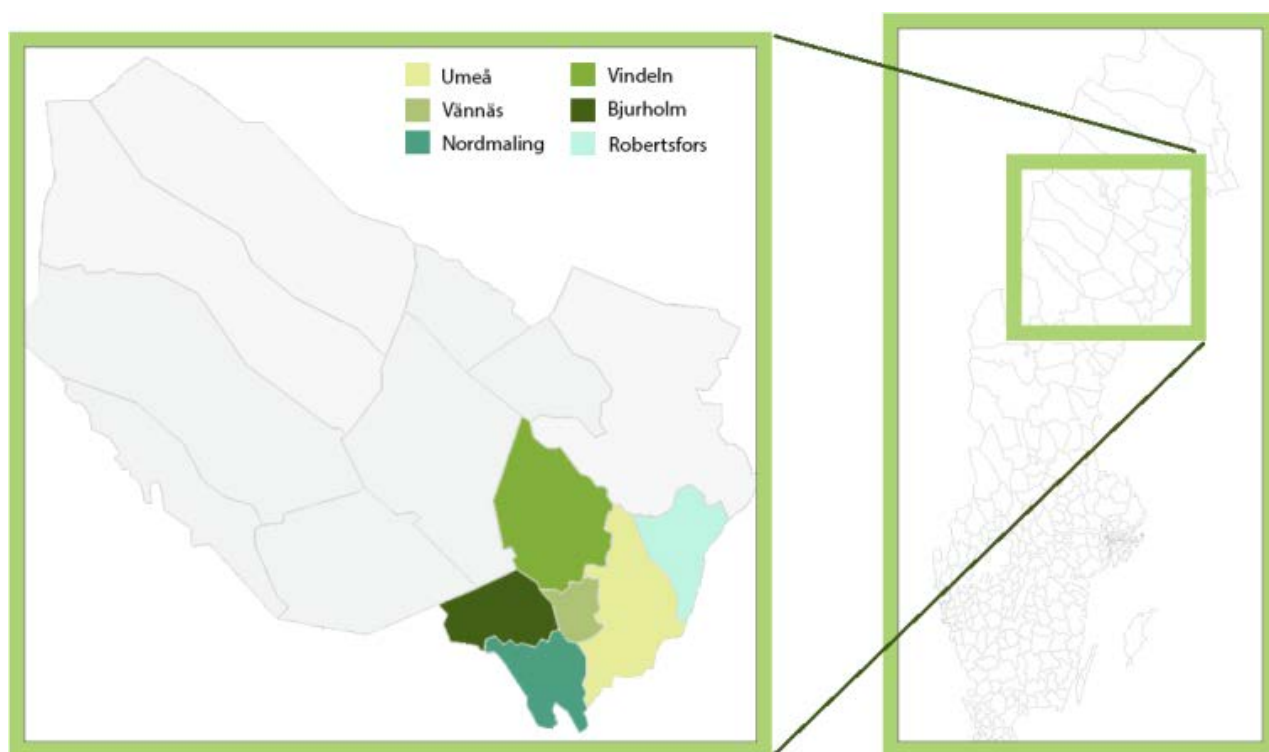
Som undersökningsområde för studien har Umeå kommun med kranskommuner valts (Tabell 1, Figur 1). Då syftet med studien var att undersöka hur det skiljde sig mellan större och mindre kommuner blev det lämpligt att, av praktiska skäl som att tiden var knapp och resurserna var begränsade, att göra detta val. Alla dessa kommuner ligger i Västerbottens län som har knappt 260 000 invånare. Totalt finns det drygt 3 miljoner hektar skog i länet av vilka 404 551 hektar är av riksintresse för friluftsliv. Av dessa är 36 757 hektar tätortsnära skogsmark vilket ger 1416 kvadratmeter skog per invånare (Skogsstyrelsen, 2011). I Umeå kommun ligger Västerbottens läns residensstad som inhyser drygt 116 000 invånare. Runt Umeå kommun ligger kranskommunerna Bjurholm, Nordmaling, Vindeln, Vännäs och Robertsfors.

Tabell 1. Data om Umeå med kranskommuner.

Table 1. Key figures of Umeå and surrounding municipalities.

Kommun	Befolkningsstorlek	Storlek (kvadratkilometer)	Total area skog (hektar)	Kommunens skogsinnehav (hektar)
Bjurholm	2608	1316	104 848	0
Nordmaling	7048	1229	86 817	77
Robertsfors	6762	1292	86 886	32
Umeå	116465	2317	147 169	6700
Vännäs	8465	529	37 134	28
Vindeln	5665	2650	201 284	201

Källor: (Skogsstyrelsen, 2003, Statistiska centralbyrån, 2003, Statistiska centralbyrån, 2007, Statistiska centralbyrån, 2012a, Statistiska centralbyrån, 2012b, Statistiska centralbyrån, 2012c, Statistiska centralbyrån, 2012d, Edlund, 2012)

Figur 1. Karta över Umeå med kranskommuner.

Figure 1. Map over Umeå with surrounding municipalities

2.2 Utformning av intervju & datainsamling

I mars 2013 tillfrågades de människor som är ansvariga för skötseln av den kommunägda skogen hos Umeå, Bjurholm, Nordmaling, Vindelns, Vännäs och Robertsfors kommun om vilka intervjuas. Valet av intervjupersoner gjordes genom en riktad valprocess där tjänstemän med arbetsuppgifter i dessa frågor tillfrågades. För att få ytterligare information om respektive kommun samlades även material som översiktsplaner och policydokument från kommunerna ifråga in. Dokumenten hämtades i möjligaste mån från respektive kommuns hemsida, i de fall de inte var tillgängliga från hemsidan kontaktades vederbörlig kommun via mail. Eftersom meningen med studien är att förklara skillnader och likheter mellan kommuners skötsel av den tätortsnära skogen genomförs den genom en kvalitativ metod i form av intervjuer. Vid kvalitativa intervjuer ställs enkla, förbestämda och övergripande frågor som är utformade för att ge innehållsrika svar (Trost, 1997).

Valet av en kvalitativ metod leder tillsammans med en modell som bygger på kunskapsläget till en halvstrukturerad intervjuform (Lantz, 2007). Modellen som den halvstrukturerade intervjun består av begrepp som är relevanta för ämnet av vilka sedan intervjufrågorna formuleras. Avsikten med intervjuerna är att modellen ska utvecklas. På detta sätt erhålls en kombination av både öppna och bundna svar (Lantz, 2007). Med den halvstrukturerade intervjun finns utvägen att klargöra och kanske omformulera en fråga om personen som intervjuas inte förstår vad den betyder (Trost, 1997).

Totalt intervjuades 5 olika personer som är anställda vid kommunerna Umeå, Bjurholms, Nordmalings och Vindelns kommun. Bjurholm, Nordmaling och Vindelns intervjuades över telefon och Umeå intervjuades genom besök på stadshuset i Umeå. Vännäs och Robertsfors var oförmögna att ställa upp på intervjuer. Informationen från Vännäs och Robertsfors har samlats in enbart genom styrande dokument från respektive kommun. För de kommuner där intervjuer hölls intervjuades en person per kommun förutom Umeå där två stycken intervjuades. De intervjuade var anställda på olika poster med olika befattningar men alla med den gemensamma nämnaren att de var ansvariga för skötseln av respektive kommuns skogar. Deras bakgrunder är av olika slag.

Intervjuerna genomfördes genom att frågorna samlades i passande ämnesområden som sedan diskuterades under intervjuens gång. Inom varje område fanns utrymme för följdfrågor (Lantz, 2007). För att de eventuella följdfrågor som ställdes skulle berika intervjun var det viktigt att vår förkunskap om kommunen och den allmänna skötseln var god. God förkunskap är grunden ett gott slutresultat då dålig förkunskap leder till dåliga frågor, som leder till odugliga svar av vilka det är svårt att få en bra analys och det ger ett dåligt slutresultat (Wickman, 2013). Det är därtill viktigt att förstå att det inte finns någon "sann" kunskap (Lantz, 2007). Hur man sköter den tätortsnära skogen är en subjektiv fråga och de kvaliteter som människor söker hos skogen är personliga.

2.3 Bearbetning & tolkning av data

En stor del av en kvalitativt inriktad studie har för avsikt att urskilja gemensamma drag och skillnader hos det som granskas (Denscombe, 1998). De intervjuer som vi utförde är få till antalet i likhet med grunden för kvalitativa intervjuer. Stickprovet är ur det hänseendet inte karakteristiskt för populationen. Med hänsyn till detta är det därför nödvändigt att diskutera tolkningen och analysen (Lantz, 2007). Vid kvalitativa studier finns inte det regelverk som finns vid kvantitativa studier, därför ska man hålla sig vid allmänt erkända etiska regler (Trost, 1997). Som en följd av detta finns det frågor som rör objektiviteten, tillförlitligheten och validiteten som är viktiga för att erhålla en relevant diskussion (Denscombe, 1998). Med validitet menas att frågan ska besvara det den är ämnad att fråga om (Trost, 1997). Tillförlitligheten handlar om att metoderna i sig är neutrala och att man skulle få samma resultat vid en forskning på samma objekt (Denscombe, 1998). Intervjuerna spelades in med hjälp av en dator samtidigt som lättare anteckningar fördes. Vid bearbetningen av intervjuerna avlyssnades det inspelade materialet som sedan fick relevanta delar transkriberade. Detta tillvägagångssätt har nyttan att man tar bort det material som inte är väsentligt och som saknar betydelse för studien (Trost, 1997). Lantz (2007, S. 107) beskriver det som *"Datareduktion är ett led i analysen"*. Data som samlats in från dokument som till exempel översiktsplaner analyserades textkritiskt och bedömdes om de hade relevans för arbetet.

Tabell 2. Insamlat material som ligger till grund för resultatet.

Table 2. Collected material

Kommun	Muntlig källa	Dokument
Bjurholm	Gatuingenjör	Översiktsplan 2012
Nordmaling	Samhällsbyggnadschef	Översiktsplan 1996 Samrådshandling 2009
Robertsfors	Ej tillgängligt	Översiktsplan 1990
Umeå	Mark- och exploateringsingenjör Stadsträdgårdsmästare	Fördjupade översiktsplaner: <ul style="list-style-type: none"> • Umeås framtida tillväxtområde • Centrala stadsdelarna • Nydalaområdet • Älvslandskapet Fördjupade översiktsplaner under arbete: <ul style="list-style-type: none"> • Universitets- och sjukhusområdet
Vännäs	Ej tillgängligt	Översiktsplan 2005
Vindeln	Teknisk chef	Ej tillgängligt

3. RESULTAT

I detta kapitel redovisas resultatet vilket görs under samma problemrubriker som lades fram under syftet. En sammanfattning av resultatet redovisas kommun för kommun i tabellform som bilaga 1.

3.1 Vem ansvarar för den tätortsnära naturen?

I Umeå kommun har ansvaret för skötseln av kommunens skogar delats upp mellan kontoren Mark & Exploatering och Gator & Park beroende på om marken som skogen står på är detaljplanlagd eller inte. Är skogen planlagd faller ansvaret under Gator & Park, om inte är den Mark & Exploaterings ansvar. I två specialfall hamnar skog under annat ansvar och det är om små skogspartier står i kvartersmark eller om skog står i anslutning till kommunala fritidsanläggningar. Då sköts den av fastighetsägaren respektive det kommunala kontoret fritid.

Mark & Exploatering är Umeå kommuns markägare vars huvudsakliga uppgift är att förvärva mark som sedan ska vara tillgänglig för exploatering. Kontoret tecknar avtal med exploitörer och ser till att dessa följs. Kommunens översiktsplaner visar på vilka områden som är av kommunalt intresse och som, om kommunen inte redan äger dessa, kan komma att inhandlas. Den intervjuades tjänst betecknas som Mark- och exploateringsingenjör och består till 10 % av skogligt arbete. Dennes bakgrund är en jägmästarexamen och tidigare arbetserfarenhet för Svefa som konsult. Gator & Park är kontoret som sköter planeringen, byggandet och förvaltning av gator, vägar och parker i Umeå. På kontoret jobbar Statsträdgårdsmästaren som är ansvarig för skogen inom det detaljplanlagda områdena, dock bara den som är planerad som parkmark. Definitionen av park i deras fall sträcker sig dock längre än klippta gräsmattor då till exempel den stadsnära skogen Stadsliden är detaljplanlagd som park.

I Bjurholm har den intervjuade personen befattningen gatuingenjör och skötseln av skogen står för 20 % av arbetsuppgifterna. Personen på posten ifråga har jobbat där i sex månader och har en utbildning som processingenjör. Tidigare arbeten innefattar 20 år inom gruvindustrin i Sverige och utomlands samt en anställning som tekniskt ansvarig på Arjeplogs kommun under 12 år. På Bjurholms kommun finns ett fåtal anställda och dessa har breda arbetsuppgifter. Det har inte genomförts några skogliga åtgärder de senaste åren utöver de röjningar som utförs av de anställda sommarjobbare som jobbar med röjsåg.

Hos Nordmalings kommun har personen med det skogliga ansvaret titeln samhällsbyggnadschef och personen på posten är utbildad civilingenjör inom väg och vatten. Hos Vindelns kommun är den intervjuade personens titel teknisk chef och denne har en utbildning från tekniskt gymnasium. Tidigare har denne haft anställning hos trafikverket samt i Bjurholms kommun med liknande uppgifter som i Vindeln.

3.2 Översiktlig långsiktig planering

Umeå kommun har upprättat fördjupade översiktsplaner för särskilda områden, som komplement till den övergripande planen för hela kommunen. I Umeå anses ungefär 1000 hektar skog vara tätortsnära men ingen tydlig definition finns som avgör om skogen är tätortsnära eller inte, utan den bedömningen sker erfarenhetsmässigt inom kommunen. Denna del av skogsinnehavet har som ekonomiskt krav att den ska gå med ett nollresultat. Umeå anlitar en planläggningsfirma för att utforma skogsbruksplanerna för kommunens skogar. Denna tjänst går ut på upphandling och hålls i dagsläget av Norra Skogsägarna. Planläggningsfirman kommer med förslag om åtgärder till kommunen som då tar ställning till om åtgärden ska genomföras eller inte. Som skogsägare är kommunen certifierad enligt både FSC och PEFC. Umeå kommun har inget utarbetat system för klassificering av olika rekreationsmöjligheter, förutom att vissa rekreationsmöjligheter ska finnas inom ett tidsmässigt bestämt avstånd från respektive invånares bostad. Däremot tittar man på andra kommuner som använder sig av ROS-systemet för att få inspiration till sin egen skötsel.

Den del av Umeås skogar som ligger inom detaljplanlagda områden har inget avkastningskrav utan arbete sker fortlöpande för att hålla skogen attraktiv. Kommunen har för denna del av skogen avsatt 1,8 miljoner kronor i investeringsbudget och därtill finns en särskild budget för drift och renovering av parker på 22 miljoner kronor. För skogsbestånden inom detaljplanlagt område finns skötselplaner, som exempel finns den för skogen på den stadsnära skogen Stadsliden. Den planen slutade gälla 2012 och utformningen av den nya ska gå ut på upphandling. Vid upprättandet av den nya skötselplanen undersöks vilken typ av vegetation som finns och vilka upplevelser den kan erbjuda. Kommunens detaljplaner visar på grundtankar om trädslagsval men ger inte specifika direktiv på vilka trädslag som ska förekomma. För att få veta mer om invånarnas åsikt inväntar kommunen två examensarbeten som görs om Umeås tätortsnära skogar hos Sveriges Lantbruksuniversitet i Umeå. Därtill ska kommunen själv göra en undersökning på vad allmänheten efterfrågar för att skogen ska få det utseende som är till störst gagn för befolkningen. Tidigare har man gjort inventeringar över naturvärden och besöksinventeringar med kvantifiering av besökare och utfrågning om vad besökarna efterfrågar vid reservaten Grössjön och Strömbäck-Kont. Konsulten som får uppdraget att upprätta den nya skötselplanen ska ha kompetens inom landskapsarkitektur. Kommunen har blivit kontaktad av personer med alternativa sköselfilosofier men de anser att skogarna inte ska vara en experimentverksamhet för oprövade skötselmetoder.

Den praktiska skötseln av skogarna utanför detaljplanlagt område i Umeå sköts av den anlitate entreprenören, i detta fall Norra Skogsägarna, medan skogen innanför detaljplanlagt område sköts genom egen drift om det är centrala Umeå. I utkanterna av det detaljplanlagda området anlitas entreprenörer såsom Svensk markservice och GTM. I både skogen som är klassad som park och de regelrätta parkerna i Umeå står det många gamla träd och dessa måste tas ner och eventuellt bytas ut. För att det inte ska bli en plötslig omvälvning vid renoveringen av regelrätta parkerna sparas några äldre träd medan det köps in stora träd som är 45-50 centimeter grova och

som får ersätta de träd som avverkas. Generellt är Umeå kommuns tätortsnära skogar undermåligt skötta vilket har lett till försämrade estetiska värden och gjort att de har dålig hälsa. Invånarna i Umeå har generellt inte reagerat mot skötselåtgärder som orsakat plötsliga och tydliga förändringar i landskapen. För att förebygga sådana konflikter arbetar kommunen med att informera befolkningen om vilka effekter skötselåtgärder kommer få innan de genomför dem.

Det förekommer att privata markägare äger mark inom rekreationsområden i Umeå kommun. För att förhindra att ogynnsamma förhållanden för rekreationen uppstår kan kommunen köpa upp små skiften. Det finns däremot inget politiskt uppdrag att köpa mark för enbart rekreationsvärdens skull i Umeå. Marken som förvärfvas är till för att byggas på och rekreationsvärden kan då följa med. Gränser för gröna områden såsom natur, skog och parker ska slås fast i detaljplanerna.

Det finns ett informellt samarbete mellan de kommunsektioner inom Umeå som har hand om skogen. En naturvårdsgrupp med representanter från respektive kontor håller på att utvecklas för att samråda mer formellt. Exempel på kommuner som kommit långt i detta arbete är Örnsköldsvik och Linköping. Det informella samarbetet som finns idag fungerar genom att om exempelvis en invånare hör av sig till Mark & Exploatering om ärenden som hör hemma hos Gator & Park skickas ärendet vidare dit. Ett exempel på då ett formellt samarbete är till nytta är då ”gatorna” i skogen på Stadsliden har gjorts bredare runt skidspåren för att kunna inhysa ett framtida svenskt mästerskap i skidor. Mark & Exploatering är formell ägare medan Gator & Park har han om skötseln av skogen och Fritid är ansvarig för skidspåren.

Bjurholms kommun antog år 2012 en ny översiktsplan, den gamla planen var antagen 1990. I översiktsplanen begär Bjurholm att tätortsnära skogsmark sköts i samråd tillsammans med dem för att bevara och främja natur-, rekreations-, och kulturvärden. Kommunen är inte ägare till någon rationellt brukbar skogsmark. Den skog som finns i kommunens ägo består av dungar i bebyggelsen och sköts av parkförvaltningen. Andelen av innehavet som är skog och parkmark är 30 respektive 70 procent där park i deras fall definieras som klippta gräsmattor. Skötseln av de 30 procent som är skog ryms i samma budget som för skötseln av parker. Kommunen kan skydda skogen genom detalj- och översiktsplaner men lägger inget övrigt skydd. I händelse av att enskilda träd som ligger nära villor ska komma att avverkas samråds skötseln om dessa med berörda markägare. För skogsnäringen gäller skogsvårdslagen samt miljöbalken och kommunen har inte upplevt några konflikter med privata skogsägare som vill ta ner tätortsnära skog.

Det finns inget problem med den politiska kontinuiteten i Nordmalings kommun och kontoret har fullt mandat att sköta skogarna. Den gällande översiktsplanen för kommunen är från år 1996. De har sedan dess upprättat en ny, vilket gjordes år 2009, men denna har inte hunnit vinna laga kraft. Kommunen har inget uttalat mål med hur skogen ska skötas även om en skogsbruksplan finns upprättad för deras skogsinnehav. Den antogs för 10 år sedan och beskriver hur skötseln av skogsinnehavet ska bedrivas. Kommunen följer planen, dock inte slaviskt. Kommunen äger ingen skog där rationellt skogsbruk bedrivs vilket medför att det inte finns något ekonomiskt

krav om att den ska göra vinst. Blir det ett netto från avverkningarna får det betala andra åtgärder, till exempel röjningar. Nordmalings kommun innehar många fritidsanläggningar, inklusive skidspår, motionsspår och skolskogar som man med begränsade medel ska hålla i drägligt skick. För att hålla anläggningarna i presentabelt tillstånd har kommunen avtal med föreningar och enskilda personer på landsbygden som mot ersättning utför skötsel och underhåll. Skolskogarna ligger i anslutning till skolorna i kommunen. När det finns lärare som är intresserade av skogen används skolskogarna aktivt i undervisningen. Just nu är intresset svalt från lärarna trots att försök har gjorts från kommunen för att få lärarna mer intresserade av att använda skolskogen.

Nordmalings kommun har inget samarbete med övriga markägare om den tätortsnära skogen. Den stora skogsägaren i kommunen är bolaget SCA vars förordnade för området är mån om prydliga samhällen. En dialog går att föra dem och kommunen emellan vid behov. När problem med föryngringsytor längs vandringsstråk har uppstått längre upp i Lögdeälven (som rinner genom Nordmaling) har problemet lösts på just detta sett. I övrigt har man inte haft några konflikter med stora skogsbolag inom det tätortsnära området. Om behovet finns kan kommunen reservera skog genom planläggning, främst sitt eget innehav.

Det praktiska skötselarbetet i Nordmalings kommun utträttas av både kommunarbetare och entreprenörer. Skötselåtgärder som utförts av kommunen på senare tid är en gallring av skogen som inhyser skidspåret under vintern 2012 och det fortlöpande röjandet vart tredje år av det sly som växer upp. För två år sedan planerade kommunen att göra något åt skogen som står på Kallkällberget (enligt upprättad skogsbruksplan) vilken är ålderstigen. Om skogen avverkades befarade man att det skulle bli problem med ljud från tågen på Botniabanan. För att få reda på invånarnas synpunkt utförde man då en undersökning bland ortsbefolkningen där man delade ut material i brevlådorna. Resultatet av undersökningen ledde till att avverkningen inte genomfördes.

Vännäs kommun äger 28 hektar skog. I översiktsplanen som kommunen antog 2006 slås det dock fast att det inte ska finnas ett uttalat mål att äga skog. Därtill bestäms att den skog som kommunen dock äger ska följa skogsvårdslagen och skötas efter dess föreskrifter. I översiktsplanen avgränsas ett område som är intressant för det tätortsnära friluftslivet (Vännäs-Vännäsby). I detta område ska särskild hänsyn enligt skogsvårdslagen tillämpas. Hänsyn ska också tas inom områden med fritidsanläggningar så som strövstigar och elljusspår och områden med natur- och kulturvärden. För att förhindra att det uppstår konflikter samråder kommunen med Skogsstyrelsen om frågor som rör avverkning inom tätortsnära områdena.

Vindelns kommun äger drygt 200 hektar skog som är belägen vid kommunens tätorter. Kommunen vill att skogen ska ekonomiskt vara en nollpost men får även kosta om det skulle behövas. Skogen i kommunen införskaffades för framtida exploatering fram till 1980-talet då samhällen byggdes ut. Skogen som står i utkanten av samhällena är äldre medan det finns områden med yngre skog där de yngsta bestånden består av kring 50 år gamla träd. Av

kommunens totala skogsinnehav är 70-80 % innanför detaljplanlagt område, varav en stor del ligger i länsstyrelsens naturreservat vid Vindelälven. På senare tid har Vindeln inte genomfört några större skötselåtgärder såsom föryngringsavverkning och nyplanteringar av områden. Däremot sköts skog som står på mark som kan bli exploaterad till bostadsområde. Denna skog röjs kontinuerligt och de yngre bestånden gallras för att undvika stavaskogar. De eventuella netton som erhålls av skötselåtgärder sparas för att användas till omkostnader för senare skötsel.

Vindelns kommun är precis i skedet av att upprätta en ny skogsbruksplan. Rätten till jobbet gick ut på upphandling och vanns av skogsägarföreningen Norra Skogsägarna. Den nya planen ska märka ut vad som är tätortsnära skogsmark och denna får då större fokus och mer skötsel än andra områden. Övrigt som är noterbart för Vindeln är att kommunen får information om avverkning ska ske i anslutningen till skidspåren. De tar då kontakt med bolaget ifråga för att resonera kring eventuella skyddszoner/ridåer. När en sådan situation har uppstått tycker kommunen att det har förts en bra dialog.

Robertsfors kommun håller på med att utforma en ny översiktsplan för hela kommunen eftersom den gällande börjar bli till åren. Den gällande planen blev antagen år 1991. Denna översiktsplan säger att all skogsskötsel inom kommunen skall följa skogsvårdslagen och att bebyggelse inte får komma till som gör att skogsbruket inte kan skötas tillfredsställande. Vidare specificerar man att vid exploateringsåtgärder ska skälig hänsyn tas för att bevara växt- och djurlivet, till exempel spara träd och skogsdungar. Anläggandet av ny bebyggelse eller andra anläggningar får heller inte skada landskapsbilden. I översiktsplanen från 1991 slås fast att det i närheten av Robertsfors samhälle finns lättåtkomliga strövområden som framförallt är till gagn för de som bor i närheten. Dessa områden består huvudsakligen av skog vars omgivning är särskilt viktig som rekreationsområde. Särskilda skötselregler finns upprättade i översiktsplanen som säger att skogsmark som ligger nära samhället inte får kalaverkas eller utsättas av liknande åtgärder. Inom det rekreationsområde som inhyser el-ljusspåret vilket ligger nära samhället Robertsfors ska skogen skötas genom gallringsskogsbruk. Inom övriga delar av rekreationsområdet önskar kommunen att slutavverkning sker i samråd med dem och att hyggens storlek ska vara max 5 ha och slutavverkning skall ske med fröträdställning.

3.3 Tillgång till rekreationsmöjligheter

Samtliga kommuner har ett flertal anläggningar och fritidsområden upprättade där det finns rekreationsmöjligheter. Här redovisas ett urval över respektive kommuns rekreationsmöjligheter.

Umeå kommun har upprättat reservatet Grössjön samt, genom länsstyrelsen rekreationsreservatet Strömbäck-Kont. Umeås översiktsplan ”Grönstruktur” är en plan för Umeå stads behov av just grönstruktur. I planens område finns skogsområdet Stadsliden och Nydalasjön utmärkta som viktiga för friluftslivet. Dessa två områden står i förbindelse med varandra genom Lilljansområdet. Planen redogör även för en lista med 18 anläggningar över samtliga rekreationsområden i Umeå kommun.

Bjurholms kommun har vandringsleder med övernattningsstugor och grillplatser där de längsta lederna följer Öre- och Lögdeälv. Lögdeälven, Öreälven, Balberget och Gideälven är därtill klassade som riksintresse för naturvård och friluftsliv. I Bjurholm finns även ekoparken Käringberget som är 14000 hektar stort samt ett flertal Natura-2000 områden. Käringberget ägs och förvaltas av Sveaskog och inhyser stigar och rastplatser.

Nordmalings kommun innehar fritidsanläggningar, inklusive skidspår, motionsspår och skolskogar. Det finns områden av riksintresse för friluftslivet vid Lögdeälven och Öreälven som även rinner genom Nordmaling. Av det område som är av riksintresse ligger 6100 hektar av de totala 37600 hektar i Nordmaling. Invid skolskogen har kommunen iordningställt strandängar där boskap går. En promenadstig för rekreationssyfte har anlagts genom strandängarna och som sammankopplas med flera vägar så att man kan gå runt Nordmalingsfjärden. Den skog som denna stig passerar sköts genom luckhuggningar.

Den rekreationsskog som finns att tillgå i Vindelns kommun finns i Vindelälvsreservatet och kallas för ”broarna runt”. Skötseln av skogen i reservatet sker i samråd med länsstyrelsen som man nu för en dialog med om en eventuell handikappsanpassning av en delsträcka av befintlig led. Utöver rekreationsskogen vid Vindelälvsreservatet finns skogar på kommunal-, privat- och bolagsmark som skidspår passerar igenom.

Inom Robertsfors kommun finns fyra naturreservat. Dessutom finns ett antal Natura 2000-områden inom kommunens gränser. Robertsfors kuststräcka mot Bottenhavet ger möjligheter till rekreation vid vatten. I översiktsplanen från 1991 pekas ett kustområde som är av riksintresse för friluftslivet vid gränsen mot Skellefteå kommun ut. I översiktsplanen står det även att finna att det finns strövområden i närhet till Robertsfors samhälle. Dessa områden består huvudsakligen av skog vars omgivning är särskilt viktig som rekreationsområde.

I Vännäs kommuns översiktsplan framhävs 15 områden som är av betydelse för friluftslivet. Ett av områdena är Vindelälven som även utgör riksintresse för det rörliga friluftslivet. Inom dessa områden ska exploatering som inte gynnar friluftslivet vara sparsam och skogen som sköts ska göras med den hänsyn som föreskrivs i lagen. Som exempel för det lokala friluftslivet finns fem vandringsleder med anläggningar så som grillplatser och skärmskydd. Därtill finns det sex Natura 2000-områden inom Vännäs kommun.

4. DISKUSSION

4.1 Metoddiskussion

Arbetet med att analysera data har fungerat bra. I och med att mycket av resultatet består av samhällsvetenskapliga data får analysen många fall där det går att tolka resultatet olika. Detta är ett allmänt förekommande problem med samhällsvetenskapliga data. Studier av detta slag kan få kritik för att resultatet inte är upprepningsbart. Vi finner att de data som funnits att tillgå har stått sig bra vad gäller tillförlitlighet och att vår studie är upprepningsbar. I de fall intervjuer har genomförts bedömer vi att informationen som samlats in har hållit god kvalitet. Huruvida intervjuobjekten hållit sig objektiva är svårt att avgöra. Vi anser att det inte finns anledning för personerna ifråga att förvanska informationen och således finner vi informationen objektiv. Intervjumetodiken har fungerat tillfredställande. Vi redovisar inte personernas namn av hänseende till deras integritet då vi menar att deras person saknar betydelse för studien.

I de två fallen Robertsfors och Vännäs har vi varit oförmögna att få till intervjuer. De vi blev hänvisade till på Robertsfors respektive Vännäs kommun hade befattningarna koncernchef respektive samhällsbyggnadschef. Vi var oförmögna att utreda mer om deras bakgrund då vi inte fick möjlighet att intervjua dem. Informationen om Robertsfors och Vännäs kommer uteslutande från respektive kommuns översiktsplan. Data som går att hämta från översiktsplanerna har måhända större tillförlitlighet än den från intervjuerna då de är politiskt antagna av kommunfullmäktige. Nackdelen med översiktsplanerna är att informationen som går att hämta är begränsad i större grad än vad som går att hämta från en intervju. De intervjuer vi gjorde resulterade i flytande samtal där vi alltefter som samtalet pågick bockade av att de ämnesområden som vi behövde få information om. Samtalet pågick tills samtliga ämnesområden var avbockade. Detta innebar att vi i vissa intervjuer kunde komma prata om detaljer i ett visst ämnesområde som vi inte tog upp med resten av kommunerna. Arbetet hade förenklats och slutproduktens tydlighet hade troligtvis ökat om intervjuerna hade gjorts på ett mer strukturerat sätt.

Den här studien har i vår mening goda förutsättningar att kunna påvisa eventuella samband. Dock ger det faktum att vi inte kunnat intervjua Robertsfors och Vännäs problem med validiteten. Med detta sagt bedömer vi att studien har tämligen god validitet, med hänseende på att den besvarar vad den ämnar besvara.

4.2 Vem ansvarar för den tätortsnära naturen?

De intervjuade personernas titlar varierar bland kommunerna men arbetsuppgifterna är i huvudsak samma förutom Umeå kommuns stadsträdgårdsmästare som är en mer specifik post. Dessa personer jobbar med respektive kommuns skogsfrågor och har därtill andra arbetsuppgifter som tillsammans tar större del i det dagliga arbetet än skogsfrågorna. Eftersom skogsfrågorna utgör en begränsad del av arbetsuppgifterna för alla förutom stadsträdgårdsmästaren på Umeå kommun är det möjligt att de hamnar i skymundan.

Utbildningsbakgrunden för de intervjuade personerna i samtliga kranskommuners fall var av tekniskt slag medan det i Umeå sitter en jägmästare och en landskapsarkitekt. Eftersom de intervjuade personernas poster på kranskommunerna inte har skogsskötsel som huvudsaklig arbetsuppgift, finns det inte tillräcklig anledning att anställa en person med just den specialkompetensen. På Umeå kommun har personen på posten över den tätortsnäraskogen just denna specialkompetens, i form av en jägmästarutbildning. Vi finner inte att denna kompetens har påtaglig betydelse för det vardagliga arbetet då även dennes arbetsuppgifter till större del består av annat än skogsskötsel. Vi finner att denna personens bakgrund på Swefa har större betydelse för dennes anställning hos Umeå kommun. Emellertid kan man inte bortse att denna specialkompetens finns och att det kan påverka hur skötseln av skogen planeras på en längre sikt.

På Umeå kommun finns även en utbildad landskapsarkitekt vilket även det är en specialkompetens. Denna kompetens finner vi har stor vikt för posten som Stadsträdgårdsmästare då arbetet till stor del utgörs av planera och handlägga skötsel av tätortsnära natur.

4.3 Översiktlig långsiktig planering

Inom de kommuner som har intervjuats är man förhållandevis överrens politiskt om de övergripande målen med kommunen. Det problem med kontinuiteten som tas upp av Eriksson (2005) anser vi inte förekommer i någon av de kommuner som undersökts. Umeå kommun har på grund av dess stora befolkning en större administration med mer resurser än de kringliggande kommunerna. Med detta följer ett krav att man ska agera formellt och korrekt i alla kommunala strävanden. De mindre kommunerna kan ha ett mer jordnära förhållande mellan invånarna och de kommunalt anställda som medför att synpunkter och tankar från medborgare föreslås till arbetarna personligen.

Resultatet som Lundquist (2005) kommer fram till (att kommunernas främsta ändamål med skogen är virkesproduktion) finner vi delvis ha betydelse, då Umeå och Vindeln har ett ekonomiskt krav på sitt skogsinnehav. Något uttalat mål om maximering av virkesproduktion förekommer dock inte utan får ses som en följd av det ekonomiska kravet. Kranskommunerna (förutom Vindeln) har dock inget ekonomiskt krav, samtidigt går det inte att avgöra om deras ändamål med skogen är att tillgodose rekreation då ingen av kommunerna har ett tydligt uppsatt mål för skogen.

Ingen av kommunerna har någon form av klassificeringssystem för rekreativsmöjligheter förutom Umeå som gör en skillnad på rekreationen med avseende på avståndet till rekreativsmöjligheten. I Umeå har det gjorts besöksinventeringar, däremot har ingen av kranskommunerna med undantag för Nordmaling gjort liknande studier. Ingen av kommunerna använder sig av Recreation Opportunity Spectrum. Umeå kommuns kontor Gator & Park tittar dock på andra kommuner som använder sig av det i sin skötsel av rekreativsskog.

Umeås uppdelning av detaljplanlagd skog eller inte medför även en uppdelning på om skogen får kosta eller inte. Detta faktum samt att Umeå kommun har en betydligt större budget än alla kranskommuner gör att de har möjlighet att sköta sin tätortsnära skog på ett mer omfattande sett, i likhet med Tate (2007). Denna större budget möjliggör den sorts skötselplaner där man i detalj specificerar skötseln som Umeå kommun har för sina tätortsnära skogar. Denna sorts skötselplaner har ingen annan av kommunerna upprättat. Samtidigt finns ett mera påtagligt behov av tätortsnära skog inom Umeå stad där avståndet till rekreativsmöjligheterna är längre än i de glesare kommunerna, något som motiverar en ökad tätortsnära skötsel.

Kommunerna har varit besparade på incidenter där privata skogsägare har avverkat stora ytor av tätortsnära skog. Om en sådan incident skulle inträffa i någon av kommunerna bedömer vi att beredskapen för att sätta in motåtgärder är relativt låg. Detta anser vi kan förklaras med att de just inte haft några problem att tala om tidigare och att de problem som ändå uppstått har lösts genom dialog. Som fallet i Nordmalings kommun när skogsbolaget SCA ville avverka längs vandringsstråk inom kommunen. Kommunerna är medvetna om möjligheten att skydda mark genom bildande av reservat samt detaljplanläggning men de anser inte att behovet finns i dagsläget. Om ett scenario där en privat markägare vill avverka stora ytor skog nära någon tätort skulle uppstå är det svårt att sja om kommunerna faktiskt skulle använda sig av möjligheten att upprätta reservat. Kardell och Lindhagen (1995a, 1995b) menar att kostnaden för en kommun att avsätta rekreativsskog är väldigt låg vilket talar för att kommunen skulle upprätta ett reservat.

4.4 Tillgång till rekreativsmöjligheter

Mängden rekreativsmark som kan tillhandahållas av kommunerna varierar. Noterbart är att Bjurholm inte är ägare av egen skog men att det i kommunen ändå finns 104 848 hektar som ägs av andra aktörer och som finns tillgängligt för invånarna att röra sig på enligt allemansrätten. Detta går även att säga om resten av kranskommunerna och i viss mån även om de yttre, mer glest befolkade delarna av Umeå kommun. Detta går att förklara genom att invånarna i glest bebyggda tätorter kan rekreera i sin påtagliga närmiljö medan invånarna i en större tätort, såsom Umeå, har ett längre avstånd till rekreativsmöjligheterna. Avståndet till rekreativsmöjligheten är en avgörande faktor på om människor tar sig tid eller inte, i likhet med Rydberg och Aronsson (2004).

Trots skillnader i kommunernas storlek, både till yta och befolkning, har samtliga ett flertal anläggningar och områden upprättade i rekreativssyfte. Detta kan förklaras med att ett rekreativsområde är förhållandevis enkelt att anlägga och att det ligger i en kommuns intresse att kunna tillhandahålla en sådan resurs för invånarna i kommunen.

4.5 Slutsatser

I detta typfall har vi kommit fram till att det finns ett flertal likheter och skillnader mellan den större kommunen (Umeå) och de mindre kranskommunerna i deras skogliga administration (Bjurholm, Nordmaling, Robertsfors, Vindeln och Vännäs). Huruvida dessa slutsatser gäller generellt för övriga större respektive mindre kommuner i Sverige är svårt att uttala sig om. Då det finns fler mindre kommuner i Norrland som har likartade förutsättningar som de som studerats här kan man dock anta att situationen är snarlik även hos dem med hänseende på mindre administration och att skogsfrågor utgör en begränsad del av arbetsuppgifterna hos de anställda. Detta är förstås avhängt på hur stort skogsinnehav, kommunen ifråga äger. För många kommuner i övriga delar av Sverige är det möjligt att situationen är annorlunda än den som visats här eftersom deras förutsättningar skiljer sig med hänseende på kommunens närhet till fler större orter, naturtyper samt en annan fördelning av ägoslagen.

En upprepning av studien på fler liknande fall vore bra för att få en säkerhet om att slutsatserna är ett generellt mönster. En större studie av samtliga kommuner i Västerbotten hade varit fördelaktig för att klargöra mer ingående skillnaderna mellan kommunerna. Därtill vore det intressant med en jämförelse mellan de större kommunerna i Västerbotten, Umeå och Skellefteå samt en studie som belyser denna fråga ur det privata skogsbrukets perspektiv.

5. REFERENSER

- BERG, M. 2010. Skogen runt knuten – hur sköts den? Naturskyddsföreningen.
- CLARK, R. N. & STANKEY, G. H. 1979. The Recreation Opportunity Spectrum: A Framework for Planning, Management, and Research. General Technical Report. U.S. Department of Agriculture Forest Service.
- DENSCOMBE, M. 1998. Forskningshandboken - för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna, Open university Press.
- EDLUND, R. 2012. Så mycket skog äger din kommun. Västerbottens-Kuriren. Tillgänglig: <http://www.vk.se/688898/sa-mycket-skog-ager-din-kommun> [2013-04-08]
- EMMELIN, L. 2005. Planering och förvaltning för friluftsliv - en forskningsöversikt. Naturvårdsverket.
- ERIKSSON, M. 2005. Vägar till ett effektivare samarbete i den privata tätortsnära skogen. Skogsstyrelsen. Rapport 2005:6
- PETERSON FORSBERG, L. 2012. Friluftsliv och naturturism i kommunal fysisk planering. Blekinge Institute of Technology, Sektionen för planering och mediedesign. Doctoral Dissertation Series No. 2012:06
- HEDBLOM, M. & SÖDERSTRÖM, B. 2008. Woodlands across Swedish urban gradients: Status, structure and management implications. *Landscape and Urban Planning*, 84: 62–73.
- JORDBRUKSUTSKOTTET 1997 Miljöbalk. Sveriges Riksdag, Stockholm. Betänkande 1997/98:JoU20
- JORGENSEN, E. 1986. Urban forestry in the rearview mirror. *Arboricultural Journal: The International Journal of Urban Forestry*, 10: 177-190.
- KARDELL, L & LINDHAGEN A 1995a. Förändringar i Växjöbornas friluftsliv mellan 1975 och 1992. Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för skoglig landskapsvård Rapport: 1995:59
- KARDELL, L & LINDHAGEN A 1995b. Stadsliden i Umeå, En friluftsskog mitt i staden. Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för skoglig landskapsvård Rapport: 1995:61
- KONIJNENDIJK, C. C. 2003. A decade of urban forestry in Europe. *Forest Policy and Economics*, 5: 173–186.
- LANTZ, A. 2007. Intervju-metodik, Studentlitteratur. Lund.
- LINDHAGEN, A. & AHLSTRÖM, I. 2005. Besökarstudier i naturområden - en handbok. Skogsstyrelsen. Rapport 2005:3
- LUNDQUIST, J. 2005. Kommunägd skog i Sverige, en enkät- och intervjustudie av de tätortsnära skogarnas ekonomiska och sociala värde. Institutionen för skogens produkter och marknader. Sveriges Lantbruksuniversitet.
- ANON. 1998. Miljöbalk. Sveriges riksdag, Stockholm. SFS 1998:808.
- NATURVÅRDSVERKET 2010. Att satsa på lokalt naturskydd - En utvärdering av kommunernas arbete med skydd av natur. Naturvårdsverket. Rapport 6397
- NIELSEN, A. B., KONIJNENDIJK, C. C., WISTRÖM, B. & JENSEN, R. B. 2013. Municipal woodland in Denmark: resources, governance and management. *Scandinavian Journal of Forest Research*, 28: 49-63.

- NILSSON, P. & CORY, N. 2009. Skogsdata 2009. Aktuella uppgifter om de svenska skogarna från Riksskogstaxeringen Tema: Tätortsnära skog. Sveriges Lantbruks Universitet, Institutionen för skoglig resurshushållning.
- NORDENSTAM, A. & ECKERBERG, K. 2011. Kommunalt naturskydd i lokala naturvårdsansatsningen (LONA). Naturvårdsverket. Umeå universitet: Statsvetenskapliga institutionen. Rapport 6392
- ODE, Å. K. & FRY, G. L. A. 2002. Visual aspects in urban woodland management. Urban Forestry & Urban Greening, 1: 15-24.
- PERSSON, G & LINDH, A 1997 Miljöbalk. Sveriges regering, Stockholm. Proposition 1997/98:45
- REINFELDT, F & CARLGREN, A 2009 Framtidens friluftsliv. Visby. Proposition 2009/10:238
- RYDBERG, D. & ARONSSON, M. 2004. Vår tätortsnära natur: en bok om förvaltning och skötsel. Skogsstyrelsen, Jönköping
- SIPILÄ, M. & TYRVÄINEN, L. 2005. Evaluation of collaborative urban forest planning in Helsinki, Finland. Urban Forestry & Urban Greening, 4 1–12.
- SKOGSSTYRELSEN 2003. Skogsmarksarealens fördelning kommunvis år 2003. Skogsstyrelsen, Jönköping.
- SKOGSSTYRELSEN 2011. Tätortsnära skogsmark av intresse för friluftslivet, länsvis, år 2011. Skogsstyrelsen, Jönköping.
- STATISTISKA CENTRALBYRÅN 2003. Bjurholm - Kommunfakta. Statistiska centralbyrån.
- STATISTISKA CENTRALBYRÅN 2007. Vindelns - Kommunfakta. Statistiska centralbyrån.
- STATISTISKA CENTRALBYRÅN 2012a. Nordmaling - Kommunfakta. Statistiska centralbyrån.
- STATISTISKA CENTRALBYRÅN 2012b. Robertsfors - Kommunfakta. Statistiska centralbyrån.
- STATISTISKA CENTRALBYRÅN 2012c. Umeå - Kommunfakta. Statistiska centralbyrån.
- STATISTISKA CENTRALBYRÅN 2012d. Vännäs - Kommunfakta. Statistiska centralbyrån.
- TATE, R. L. 2007. Urban and Community Forestry in the Northeast. Kapitel 8: Urban and Community Forestry: Financing and Budgeting. [Elektronisk] Dordrecht, NLD, Springer. Tillgänglig: E-brary. [2013-04-15]
- TROST, J. 1997. Kvalitativa intervjuer, Studentlitteratur. Lund.
- TYRVÄINEN, L., SILVENNOINEN, H. & KOLEHMAINEN, O. 2003. Ecological and aesthetic values in urban forest management. Urban Forestry & Urban Greening, 1: 135–149.
- WALLSTEN, P. 1985. Fritidsnatur - Var och hur? Modeller och begrepp för friluftslivets planering. Sveriges Lantbruksuniversitet: Avdelningen för landskapsvård. Rapport 34
- WADMAN, M. 2009. Småorter och tätorter. Statistiska centralbyrån. Serie MI38 SM 0703.
- WICKMAN, K. 2013. Kvalitativ metod. Opublicerad föreläsning. Pedagogiska institutionen. Umeå universitet.

Bilaga 1. Sammanfattning av resultat.

Bilaga 1. Summary of results.

Kommun	Vem ansvarar för den tätortsnära naturen?	Översiktlig långsiktig planering	Tillgång till rekreativsmöjligheter
Bjurholm	<ul style="list-style-type: none">• Gatuingenjör	<ul style="list-style-type: none">• Bjurholms kommun antog år 2012 en ny översiktsplan.• Kommunen är inte ägare till någon rationellt brukbar skogsmark.• Den skog som finns i kommunens ägo består av dungar mellan bebyggelsen och sköts av parkförvaltningen.• Skogsskötseln rymms i samma budget som för parkskötseln.	<ul style="list-style-type: none">• Vandringsleder med övernattingsstugor och grillplatser.• Lögdeälven, Öreälven, Balberget och Gideälven är klassade som riksintresse för naturvård och friluftslivet.• I Bjurholm finns även ekoparken Käringberget
Nordmaling	<ul style="list-style-type: none">• Samhällsbyggnadschef	<ul style="list-style-type: none">• Den gällande översiktsplanen för kommunen är från år 1996.• Kommunen har inget uttalat mål med hur skogen ska skötas.• Inom kommunen finns ingen skog där rationellt skogsbruk bedrivs.• Det finns inte något ekonomiskt krav på skogen• Det praktiska skötselarbetet i Nordmalings kommun utträttas av både kommunarbetare och entreprenörer.	<ul style="list-style-type: none">• Fritidsanläggningar, inklusive skidspår, motionsspår och skolskogar.• Lögdeälven och Öreälven är av riksintresse för friluftslivet.• En promenadstig för rekreationssyfte genom strandängarna sammankopplad med flera vägar så att man kan gå runt Nordmalingsfjärden.
Robertsfors	<ul style="list-style-type: none">• Ej tillgängligt	<ul style="list-style-type: none">• Den gällande översiktsplanen är från år 1991.• Skälig hänsyn ska tas för att bevara växt- och djurlivet om oexploaterad mark ska omvandlas.• Anläggandet av ny bebyggelse eller andra anläggningar får inte skada landskapsbilden.• Särskilda skötselregler finns upprättade för den tätortsnära skogen i översiktsplanen som säger att skogsmark som ligger nära samhället inte får kalaverkas eller utsättas av liknande åtgärder.	<ul style="list-style-type: none">• Fyra naturreservat.• Ett antal Natura 2000-områden inom kommunens gränser.• I Översiktsplanen från 1991 pekas ett kustområde som är av riksintresse för friluftslivet vid gränsen mot Skellefteå kommun ut.• I översiktsplanen står det även att finna att det finns strövområden i närhet till Robertsfors samhälle.

<p>Umeå</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mark & Exploatering - Om marken skogen står på inte är detaljplanlagd. • Gator & park om marken som skogen står på är detaljplanlagd . 	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunen har olika översiktsplaner för olika områden, istället för en för hela kommunen. • Umeå har ingen definition för tätortsnära skog, men uppskattar att ca 1000 ha av skogen är tätortsnära. • Kommunen anlitar en planläggningsfirma för att utforma skogsbruksplanerna för kommunens skogar. • Kommunen är certifierad enligt både FSC och PESC. • Umeå kommun har inget utarbetat system för klassificering av olika rekreativsmöjligheter. • Skog i detaljplanlagt område har 1,8 miljoner avsatt i budgeten varje år och har även särskilda skötselplaner. • I dessa skötselplaner står vilken typ av vegetation som finns och vilka upplevelser den kan erbjuda. • Detaljplanerna säger inte direkt vilka trädslag som ska stå i skogen men ger en fingervisning. • Inventeringar har gjorts över besöksantal och besökare har tillfrågats vad de önskar av skogen. • Utanför detaljplanlagt område sköts skogen av skogsentreprenörer, innanför sköts skogen av kommunalarbetare och specialiserade entreprenörer. • Generellt är skogarna i Umeå behov av skötsel för att de är i dåligt skick. • Kommunen informerar befolkningen om skötselåtgärder innan de genomför dem. • Det finns privatägd mark inom rekreativsområden och det finns inget mål att köpa upp dessa marker. • Gröna områden och korridorer slås fast i detaljplaner. • Mellan <i>skogsbefattade</i> kommunsektioner finns nu ett informellt samarbete, men en naturvårdsgrupp ska utvecklas för skapa en formell ram för samråd. 	<ul style="list-style-type: none"> • Naturreseptatet Grössjön samt, rekreativsområden Strömbäck-Kont. • Skogsområdet Stadsliden och Nydalasjön. • Översiktsplanen ”Grönstruktur” redogör för en fullständig lista med 18 anläggningar över samtliga rekreativsområden i Umeå kommun.
--------------------	---	--	---

Vännäs	<ul style="list-style-type: none"> • Ej tillgängligt 	<ul style="list-style-type: none"> • Vännäs kommun äger 28 hektar skog. • I översiktsplanen som kommunen antog 2006 slås det dock fast att det inte finns ett uttalat mål att äga skog. • I översiktsplanen avgränsas ett område som är intressant för det tätortsnära friluftslivet. I detta område ska särskild hänsyn enligt skogsvårdslagen tillämpas. • För att förhindra att det uppstår konflikter samråder kommunen smed skogsstyrelsen om frågor som rör avverkning inom tätortsnära områdena. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunens översiktsplan pekar på 15 områden som är av betydelse för friluftslivet. • Ett av områdena är Vindelälven som även utgör riksintresse för det rörliga friluftslivet. • För det lokala friluftslivet finns till exempel fem vandringsleder med anläggningar så som grillplatser och skärmskydd. • Därtill finns det sex Natura 2000-områden inom Vännäs kommun.
Vindelns	<ul style="list-style-type: none"> • Teknisk chef 	<ul style="list-style-type: none"> • Vindelns kommun äger drygt 200 hektar skog. • Kommunen vill att skogen ska vara en nollpost. • Av kommunens totala skogsinnehav är 70-80 % innanför detaljplanelagt område. • De eventuella netton som erhålls av skötselåtgärder sparas för att användas till omkostnader för senare skötsel. • Vindelns kommun är precis i skedet av att upprätta en ny skogsbruksplan. • Den nya planen ska märka ut vad som är tätortsnära skogsmark och som då får större fokus och mer skötsel än andra områden. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vindelälvsreservatet och den strövstig som kallas för "broarna runt". • Utöver rekreationsskogen vid vindelälvsreservatet finns skogen som Skidspår passerar igenom på både kommunal, privat och bolagsmark.

